

Hogni Hoydal

Nú bróta teir brimgarðarnar

At niðurleggja Landsbankan og Hagstovu Føroya er enn eitt átak frá samgonguni at bróta grundina undan einum sjálvstøðugum, samhaldsføstum og ábyrgdarstýrdum Føroyum. Endamálið er at sleppa úrvaldum bólkum og bankum eftir pengunum hjá tí meiniga føroyinginum. Og teir fara við hesum eisini beint eftir pengunum í Samhaldsfasta Eftirlønargrunninum

Nú er allur heimurin í kreppu, tí at øll stýring av bankum og figgjarmarknaði, vórðu sleptar. Til frama fyri spekulásjón og politiskum ábyrgdarleysum avgerðum, ið bert gagnaðu nøkrum fáum.

Og hvat gera vit so í Føroyum? Niðurleggja Landsbankan og Hagstovuna! Skiljið, hvør ið skilja vil.

Men tað var helst væntandi. Tann høggravíðgongda sambands-samgongan hevur í eitt ár miðvíst sett eld á stórviðin, sum skal bera einum frælsu og samhaldsføstum samfelag fyri øll. Við sínum skattabroytingum. Við sínum fiskivinnupolitikki. Og við sínum figgjarpolitikki, hava tey brotið niður skipanir og rættindi, sum ættarlið hava stríðst fyri at vinna. Tann meinigi føroyingurin skal gjalda, nøkur fá skulu valda.

Nú eru teir so farnir undir at bróta teir fáu brimgarð-

arnar, sum tað við tógvið stríð hevur eydnast at byggja í okkara politisku og búskaparligu skipan. Landsbankin og Hagstova Føroya eru stovnar, sum kunnu tryggja okkum óheftar upplýsingar og stýringsamboð til at taka ábyrgdarfullar avgerðir fyri føroyska samfelagið. Hetta eru brimgarðar, sum skulu standa ímóti og verja áhugamálini hjá tí føroyska fólkinum – og ikki verða stýrd av partapolitikki, spekulantum og stórkapitali.

Mótstøðan móti hagtølum og upplýsing

Síðani Erlendur Patursson í seksti-árunum fekk teir fyrstu tjóðarroknaskapirnar til vega, hevur stór politisk mótstøða verið ímóti at hava neyv hagtøl, greiningar og stýringsamboð til føroyska búskapin. Upp gjøgnum 80'ini var tjóðarroknaskapur støðgaður. Og ikki fyrr enn

undir fullveldissamgonguni fingur vit aftur einum tjóðarroknaskap.

Móti Landsbankanum hevur somuleiðis verið sera sterk mótstøða. Frá sambandskreftum, høgkræftum og ikki minst frá bankunum í Føroyum. Tey hava ikki viljað havt ein stovn, sum kann regulera figgjarmarknaðin og sum kann virka sum ein veruligur tjóðbanki. Tí hevur Landsbankin eisini altíð verið skerdur.

Og vit kenna úrslitið. Afturvendandi kreppur og politisk ábyrgdarundanstøkkking: “Vit vistu onki. Vit kundu onki gera.”

Verkfjöldin fær fótin

Landsbankin umsitur tó í dag m.a. gjaldføri landskassans, gevur út lánsbrøv, er partur av Virðisbrævamarknaði Føroya og útvegar allar neyðugar greiningar og upplýsingar um føroyska búskapin og figgjarmarknaðin. Og Landsbankin

umsitur Arbeidsmarknaðar-eftirlønargrunnin (Samhaldsfasta), og tað fæið, sum er í honum.

Í lógini um Landsbankan skal arbeidsmarknaðurin vera umboðaður í Umsjónarráði Landsbankans. Og higartil hava arbeidsgævarar, fakfeløgini og harundir verkafeløgini valt umboð í Umsjónarráðið. Longu í januar í ár broytti Jørgin Niclasen tó eina kunngerð, ið avmarkaði ávirkanina hjá vanligum verkafeløgum at velja limir í Umsjónarráðið. M.a. hava vanligu handverkarafeløgini, verkafeløgini og feløgini hjá sjófolki nú nærum onga ávirkan.

Nú skal so Landsbankin niðurleggjast. Og vanligi arbeidsmarknaðurin skal onga ávirkan hava.

Samhaldsfasti skal takast

Longu nú ætla teir at fara eftir eginpeninginum og um-

sitingini av gjaldføri landskassans. Her er ætlanin, at teir føroysku bankarnir – sum ongantíð hava verið reguleraðir við atliti til føroyska samfelagið og tann meiniga føroyingin – skula sleppa framat hesum almennum pengum.

Og ongin ivi er um, at ætlanin eisini er at fara eftir Samhaldsfasta og tí stóra fænum, sum har er. Teir vilja sleppa at hava politiskt vald á teimum pengum, sum allir føroyingar gjalda inn til Samhaldsfasta – og onkrir úrvaldir bólkur skulu sleppa framat teimum.

Tá ið Jørgin Niclasen á tíðindafundi herfyri fanst at bankunum í Føroyum, var hetta reinur sjónleikur. Politikkurin hjá samgonguni kemur bara at geva bankunum fyrimunir og nøkrum fáum atgongd til pengarnar hjá tí stóru fjøldini.

Hesir garpar mugu steðgast

Tjóðveldi hevur altíð stríðst fyri, at vit hava fremstu amboð, tjóðarroknaskap og hagtøl, ið ikki verða stýrd av partapolitiskum valdsharrum. Tí skulu vit sjálsagt hava óhefta og styrkta Hagstovu. Tjóðveldi hevur altíð barst fyri, at vit hava ein óheftan sterkan Landsbanka, ið gerst ein veruligur Tjóðbanki. Og Tjóðveldi hevur altíð kravt, at peningurin hjá øllum verður umsitin til gagns fyri øll. Tí fara vit heldur ikki at hyggja at, meðan teir tømja Landsbankan og Samhaldsfasta.

Vit vilja sjálsagt við hond og fót at stríðast ímóti hesum avgerðum hjá samgonguni. Og vit vóna, at eisini fakfeløg og vinnufeløg fara at gera tað sama.

Δ

Minni óheftni og verri rating merkir øktar rentuútreiðslur

Sagt verður, at hetta er ein liður í at rationalisera og spara. Men veruleikin er ein annar. Tí landið sparir ikki eina krónu við ætlaðu umleggingini. Hinvegin koma útreiðslurnar at økjast munandi.

Nú øll gjaldførisumsiting skal leggjast í stovn beint undir landsstýrismanninum, og uttan somu førleikar sum Landsbankin, kemur hetta at ávirka ratingina hjá Føroyum og harvið rentustøðið. Hugsu vit okkum, at rentan hækkar – 0,25%, so økjast rentuútreiðslurnar av verandi bruttoskuldini yvir 12 mió. kr. Um rentan bert hækkar 0,1%, so kostar hetta landinum

um 5 mió. kr. árliga í øktum rentuútreiðslum.

So trupult er at síggja annað enn øktar útreiðslur, um ætlanirnar hjá landsstýrinum verða til veruleika.

Haldið gjaldførisumsitingina langt frá figgjarmálaráðharranum

Tað er alt annað enn skilagott at leggjja gjaldførisumsitingina í stovn beint undir landsstýrismanninum. Hugsu við tykkum trýstið, ið kann koma á landsstýrismannin frá ymsum pørtum um, t.d. at seta alment gjaldføri í føroyskar bankar og føroyskt virksemin, heldur enn sum nú, at lata óheftan Landsbanka seta gjaldførið har mett verður, at hetta sam-

felagsbúskaparliga er best. Eitt nú umsitur Landsbanki Føroya eisini samhaldsfasta eftirlønargrunnin, og er tað sera týðandi at hesin verður umsitin av óheftum stovni. Ella er ætlanin hjá samgonguni ein onnur? Nú landsstýrismaðurin í figgjarmálum longu hevur innstøkkfært 160 mió. kr. í eginpeningi hjá Landsbankanum, verða tær yvir 800 mió. kr. hjá Samhaldsfasta næsta upphæddin, ið verður innstøkkfært?

Ávísir politikarar ynskja ikki óhefta stovnar

Sum heild vísir hetta við niðurlegging av Landsbanka Føroya eina grundleggjandi manglandi vitan um týdn-

ingin av hesum týðandi landsstovni, ið er ein grundsóla í einum hvørjum landi.

Ongin ivi er um, at útreiðslurnar av ætlanum landsins verða størri enn ætlaði vinningurin, tí kann ivi eisini av álvara setast við, hvør veruliga orsøkin til niðurleggingina er. Tí tað eru tíverri als ikki allir politikarar, ið duga at síggja ovurstóra virðið í at hava óhefta stovnar, ið umsita gjaldføri landsins og kunnu geva búskaparfrøðiliga ráðgeving óheft av politiska myndugleikanum. Ávísir politikarar vilja enn tá sleppa sær av við óhefta, fakligar røddir, ið kunnu tala ímóti førda politikkinum, tá hetta krevst, meðan aðrir uttan iva vilja hava størri ávirkan

á, hvussu gjaldføri landsins skal nýtast.

Talan er ikki um, hvat er best fyri landið. Tvørturímóti.

Landsbankin verður endurstovnaður

Hugsu tær um ein stjórna í einum landi boðaði frá, at nú fór landsbankin at verða niðurlagdur við einum pennastroki. Hvat sigur hetta umheiminum um Føroyar? Hvat sigur hetta føroyingum um Føroyar?

Er hetta eitt álitisvekjandi land at virka, skapa, gera íløgur í og liva í?

Fái meg ikki at trúgva, at samgongan fremur hesa ætlan. Tí hetta kann bert oyðileggja og onki betra. Men um so verður, at samgongan fremur hesa politisku valdsmisnýtsluna,

so verður hetta enn eitt mál, ið ruddast skal upp eftir tá, nýggj samgonga kemur til.

Eitt er í hvørtfall púra greitt, og tað er, at velur samgongan at avtaka Landsbanka Føroya, so verður hesin endurstovnaður so skjótt ein nýggj samgonga verður veruleiki.